

Pro gradu -palkinto 2023

Eila Rantonen

Sain tänä vuonna kunnian valita vuoden 2023 sukupuolentutkimuksen valtakunnallisen gradupalkinnon saajan. Iloiset kiitokset Sukupuolentutkimuksen Seuralle arvokkaasta luottamuksesta!

Kaikki ehdokkaat ovat voimannäyte sukupuolentutkimuksen painoarvosta ja monitieteisestä energisyydestä. Työt löytävät paikkansa eri foorumeilla, osa on jo julkaistukin. Alan vahvaa asemaa edustaa sosiaalityö, josta oli eniten ehdokkaita. Katauksen perusteella etenkin transtutkimus näyttää pitävän vauhtia ja tuotteliaisuutta eri aloilla. Päivänselvää valintani ei ollut retorisesti ja tieteellisesti mieleenpainuvien tutkielmien kohdalla. Aiheet vaihtelivat esimerkiksi posthumanismin hoivaetiikasta ja meikkauksen taidehistoriasta ammatinvalinnan ohjauksen sukupuolijakoihin.

Päädyn valitsemaan palkittavaksi Nia Renee Sullivanin pro gradun *Disposing of the Narrative: How Black Women Make Meaning of Gendered Racial Socialization Messages in Finland*, koska se vaikutti minut kypsytyksellään ja itsenäisyydellään. Työ on laadittu Åbo Akademin *Social exclusion* -maisteriohjelmassa.

Tutkielma kuuluu sukupuolentutkimuksessa kokemuksia tähdentävään affektiiviseen käänteesseen Sara Ahmedin rasismien tutkimuksen tavoin. Työssään Sullivan on haastatellut eri puolella Suomea asuvien nuorten naisten kokemaa arkista ja rakenteellista rasismia. Pro gradun teoriapohjaan ja menetelmiin kuuluu kvalitatiivinen haastattelututkimus, fenomenologia ja narratiivien tutkimus. Haastateltavia yhdistää se, että he kokevat mustan naisen identiteetin omakseen. Sullivan soveltaa *Critical Race Theory* -tutkimusta, jossa mustan naisen käsite edustaa strategista poliittista liittoumaa, jolla vastustetaan rasismia ja luodaan yhteisöllistä solidaarisuutta. Se edustaa myös erilaisuudesta

iloitsevaa identiteettiä, jossa syrjinnän kokemukset jaetaan, ylitetään ja joskus unohdetaan.

Pohjoismaat ovat mainostaneet edustavansa poikkeuksellisen tasa-arvoista yhteiskuntamallia. Näkemys on lyönyt läpi maailmalla. Silti rasismi on Pohjoismaissa arkipäivää. Nia Sullivan tutkii nuorten naisten kokemaa ylinäkyväksi ja näkymättömäksi tekemistä. Haastatellut ovat kokeneet mikroaggressioita ja rakenteellista rasismia jatkuvasti ja kasautuvasti niin kouluvuosina kuin työelämässä ja vapaa-aikana. Esimerkkejä on litania. Suomea täysin osaava oppilas laitetaan koulussa suomea toisena kielenä puhuvien ryhmään. Ammatinvalinnan ohjaaja ei kannusta oppilastaan hakemaan korkeakoulutukseen, vaan näyttää epäilevän hänen älyään tai motivaatiotaan. Monipuolisesti lahjakas oppilas ohjataan hunnun takia vain hoiva-alalle. Työpaikoilla neuvoa kysytään ensin valtaväestön työntyöntekijöiltä eikä etniseen vähemmistöön kuuluvaa naista aina uskota työntekijäksi.

Naiset pohtivat sisäistetyn rasismien kipeyttä, johon on voinut kuulua halu karttaa oman etnisen yhteisön jäsenten seuraa ja hiljentää itseään. He kertovat epävarmuudestaan suhteessa valkoiisiin kauneuskäsityksiin ja aiemmasta halustaan olla ”valkoisia mustia”, suomalaisempia kuin suomalaiset, koska heidän suomalaisuutensa asetettiin jatkuvasti kyseenalaiseksi. Sisäistetyn rasismien tiedostaminen on auttanut naisia syrjinnän käsittelyssä ja omien kauneus- ja tyylikäsitysten luomisessa.

Kerros kerrokselta mustan feminismin monisäikeinen tutkimuskonteksti solmiutuu tutkielmassa suomalaiseen ympäristöön. Olen luullut Suomen muuttuvan kansainvälistyessään antirasistisemmaksi. Kuitenkin tuoreessa EU:n perusoikeusviraston selvityksessä Suomi osoittautui Euroopan rasisimmaksi maaksi, mistä Sullivaninkin tutkimuskin

on todiste. Työ valmistui ennen Orpon hallituksen rasismikohua, jonka jälkeen hallitus päätyi sanoutumaan irti rasismista tiedonannossaan. Ihmisoikeusliitto kiinnitti taas huomiota siihen, että varsinaisessa hallitusohjelmassa rasismia ei mainittu.¹

Rasistiset puhetavat ovat levinneet laajalle eri yhteiskuntaluokkien, etnisten ryhmien ja kansakuntien keskuuteen. Rasismilla on puhemuotona erityisen vetovoimainen retoriikka. Länsimaissa valkoisen rodun ylemmyyttä perusteltiin aikoinaan tieteen arvovallalla. Ajattelulle on jatketa suomalaisen poliittinen rasismi, jota edustavat Orpon hallituksen aiheet kieltää Euroopan ulkopuolelta tulevien työntekijöiden tulo Suomeen töihin. Tämä näyttää kopioivan oikeistopopulistien pelottelua siitä, että valkoisista on tulossa Euroopan syrjitty vähemmistö. Ulkonäköä keppinä käyttävä rasismi on laiskaa ajattelua, mutta se kajoaa ihmisten henkilökohtaiseen koskemattomuuteen, mistä Sullivanin haastattelemat naiset koskettavasti todistavat. Työn lopussa Sullivan tuo esille naisten keinoja päästä loukkauksien yli. He kertovat oppineensa rakastamaan radikaalisti itseään ja tuntevansa solidaarista yhteenkuuluvuutta muiden syrjinnän kokeneiden kanssa. Mustan naisen identiteetti luo oman yhteisönsä, turvallisuutta ja iloa olla juuri musta nainen.

Nia Renee Sullivanin tieteellinen perkaus osoittaa, kuinka sukupuolittunut rasismi rikkoo yhdenvertaisuuden periaatteita suomalaisen yhteiskunnan eri tasoilla aina kasvatuksesta työelämään. Sullivan osaa mustan feminismin teoriaprisman, haastattelun taidon, johtopäätösten teon ja uuden tutkimuksen kehittelyn. Suomeen muuttaneen afrikkalaisamerikkalaisen Sullivanin tarkkailukulma voi terävöittää suomalaisen tasa-arvon ja rasismin tutkimusta. Työ odottaa kansainvälistä jatkoa ja uusia kukintoja!

FT Eila Rantonen on kirjallisuustieteen ma. yliopisto-opettaja Turun yliopistossa. Hänen erikoisalojaan ovat jälkikoloniaalinen feminismi, pohjoismaisten kansallisten ja etnisten vähemmistöjen kirjallisuus, sukupuolentutkimus sekä kirjallisuuden etiikka.

1 Mattila, Kaari & October, Martta (2023) Hallituksen tiedonanto ei sisällä riittäviä toimia rasismin kitkemiseksi. Ihmisoikeusliiton kommentti hallituksen tiedonantoon 1.9.2023. <https://ihmisoikeusliitto.fi/hallituksen-tiedonanto-ei-sisalla-riittavia-toimia-rasismin-kitkemiseksi/>.